

uana, he tokotoko tao, he mate takitahi. Tena ia ko te "Paraiti," e pa kau ana ki te tipu kotahi. kua rere ki etahi atu, kua horapa haere a ka mate te maara katoa. Ko te tokotoko rangi tenei, ko te mate horapa haere, ko te mate uruta. Waihoki te tangata, he penei ano. Na Turaukawa i huihui te kai me te tangata, ma wai e whakahe? I kitea e te matauranga Maori, ko te mea whakangaro i te kai i te tangata. he tokotoko rangi. Kua kitea e te matauranga Pakeha, ko te mea whakangaro i te kai, i te tangata, he "Paraiti," he mate uruta. He "paraiti" to te kai, he "paraiti" to te tangata, te whakamaoritangi ka eke ano ki ta Turaukawa. Heoi ano te rereketanga, kaore pea a Turaukawa i kite i te patunga a te tokotoko rangi itemea kaore he "paraiti" o te taro me te kumara i te wa i a ia a kaore hoki he mate uruta ki te iwi Maori i taua wa. No muri rawa nei te mate uruta i pa ai ki te motu, i kiia nei tona ingoa ko Rewharewha. Koia nei te mate i hinga ai ona mano i te wa kotahi, i tiatiaua ai nga tupapaku ki te raukura ka whakanohoa ki runga i nga maioro o te pa hei whakamataku atu i te taua e whakapae ana i te pa, kia mahara mai kei te nui tonu te tangata. Kaore ia kua mate te nuinga ia Rewharewha. Noreira he poropiti a Turaukawa, he matakite. Ko nga Pakeha e mohio ana ki nga wero a te tokotoko rangi, me nga karo e hipa ai taua rakau. I runga i taua matauranga ka whakahaerea e te Tari Ahuwhenua (Agriculture) nga tohutohu mo te whawhai ki te "paraiti" o te riwai, o te harakeke, o nga hua rakau. Koia nei nga rongoa i papua ki runga ki nga tipu riwai, ki runga i nga rakau hua. Mehemea ka waiho kia timata rawa te "paraiti" kaore he painga, engari me matua mahi hei arai atu i te mate. Nga tangata i kaha ki te whakatutuki, ka kite ano i te painga. Nga mea kaore, ka mate nga kai a ka whakatauki ake ano, "E taea te aha i te kaha o te tokotoko rangi." Tera tetahi "Paraiti" kino kua kitea ki te takiwa o Tauranga. He "paraiti ahi" (fire blight) te ingoa a kaore e ora te hua rakau i a ia. Kua kitea ko tona kainga e noho ai ia i te wa kaore ano kia hua nga rakau, kei runga i etahi rakau Pakeha e kiia ana he Hawthorn (he kuiki) Noreira kua puta te kupu mo aua tu rakau kia tahuna ki te ahi kia whakakorea kia ngaro ai te "paraiti ahi." Kanui nga tohutohu me nga ture e pa ana ki nga mate o nga kai, ara ki te tokotoko rangi e huna nei i te kai.

Na kanui hoki nga "paraiti" e pa ana ki te tangata. Kei Niu Tirenī nei etahi, kei era atu whenua o te ao etahi. Ko te "paraiti" tangata te "paraiti" kino. Kite ngaro nga riwai i te tokotoko rangi ka taea ano te hoko mai he pihikete,